

ostendimus, loquitur, sed de usu atque actu quem exhibere nostræ potestatis est; et in hoc posita est ratio meriti nascentis ex opere operantis, de quo hic erat sermo. Hæ duæ expositiones huic capiti posse convenire videntur, quarum alteram nisi cautus lector adhibeat, Cassianum hac in re cum Pelagianis sensisse facile iudicabit.

PAUCÆ QUÆDAM CASSIANI SENTENTIÆ

PIAM INTERPRETATIONEM DESIDERANTES.

Col. 8, cap. 17, et Coll. 13 cap. 12.

Unicuique nostrum duo coherent angeli, id est, bonus et malus, ut liber Pastoris docet. — De hoc libro Pastoris ita scribit Hieronymus in Catalogo virorum illustrium: Ilermas ejus apostolus Paulus ad Romanos scribens meminit, asserit auctor esse libri qui appellatur Pastor, et apud quasdam Græciæ Ecclesias etiam publice legitur. Revera utilis liber, multique de eo scriptorum veterum usurpaverunt testimonia; sed apud Latinos ignotus est. Hæc Hieronymus. Cæterum tanto ante Tertullianum in libro de Pudicitia, eam scripturam ab omni concilio Ecclesiarum inter apocrypha et falsa iudicatam affirmat: et denum Gelasius papa in cap. *Sancta Rom.* distinctet. 15, ut apocrypham repulit. Itaque quod de malo angelo liber ille Pastoris affirmat, falsum est, licet id scripserit etiam Origenes homil. 53 in Lucam, nisi forte figurate, mali angeli nomine, qui nobis coherent, fomes ipse intelligatur peccati, qui ex mali angeli suggestionem traxit originem.

Coll. 9 cap. 19.

Qui mentis est purissimæ, novit testimonio conscientie suæ, cum apparuerit Christus, mox ejus se futurum esse consortem. — Iluc pertinet illud Pauli ad Romanos cap. viii: *Ipse Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei*, et illud II ad Corinth. 1: *Gloria nostra hæc, testimonium conscientie nostræ.* Ex hoc testimonio dicit Cassianus nosse justos fore se Christi consortes, sed non affirmat eos id certo nosse quia hæc notitia certior incertiorve esse potest, prout Spiritus sanctus per clariora vel obscuriora signa reddit nobis de nostra salute testimonium, qualia sunt interna dulcedo, mentis illustratio, vitæ puritas, et id genus alia, in quibus tamen nihil est indubitatum, nisi certissima accedat revelatio, quasi humanæ menti opus est, ut in agnoscenda Spiritus sancti præsentia non fallatur, multo magis ut de sua perseverantia in bono certior fiat. Quare quod ponit Cassianus testimonium conscientie de obtinendo Christi consortio, nec de perseverante, nec de præsentem justitia potest esse certum, sed vel de altera, vel de utraque probabiliter verum.

Coll. 9 cap. 23 sive 24.

In oratione Dominica nihil caducum vult a se Christus, nihil vile, nihil temporale æternitatem conditor implorari. — Non quod putet Cassianus temporalia non esse petenda, sed non esse eorum causa petitionem spiritualium posthabendam. Subdit enim: Magnificentiæ Dei ac munificentie maximam irrogabit injuriam, quisquis his semperternis petitionibus prætermittis transitorium aliquid et caducum ab eo unaverit postulare.

Coll. 17 cap. 15 et seq. et lib. v de Institut. Renunt. cap. 37 et 39.

Ex quadam œconomia et dispensatione licere officioso mentiri. Et hanc maculam seu nubeculam quandam subire potius quam veritatem profiteri nobis aliis noxiam, probatur ex patriarcharum multis prophetarumque mendacis, qui omnibus omnia facti, aliquid a perfectionis rigore relaxare mentiendo. — Hæc sententia tuta non est, ut fuse probat Augustinus libris duobus contra Mendacium ad Consentium eamque

damnat in Priscillianistis hæreticis. Unde Innocentius III cap. *Super eo* de Usuris, decernit divini verbi præcepto tueri ne quis etiam pro alterius vita servanda mentiatur. Verum priusquam ea veritas ab Ecclesia definiretur, nonnulli Patres, Platone in lib. v de Rep. secuti, senserunt virum prudentem posse officioso mendacio non secus uti quam medicamento. Ita Origenes lib. vi et x Stromat.; Chrysostomus in fine libri primi de Sacerdotio, et homil. 32 et 33 in Genesis, et epist. ad Olymp.; S. Hieronymus in 11 cap. Epistolæ ad Galatas: quod ei per litteras objicit Augustinus. Horum itaque sententiam secutus est Cassianus, priusquam Ecclesia contrarium decerneret.

Collat. 20 cap. 8.

Quis est qui non possit suppliciter dicere: Peccatum meum cognitum tibi feci, et injustitiam meam non operui, ut per hanc confessionem etiam illud confidenter subjungere mereatur: Et tu remisisti impietatem cordis mei? Quod si verecundia retrahente revelare coram hominibus erubescis, illi quem latere non possunt, confiteri ea jugi supplicatione non desinas, ac dicere: Iniquitatem meam ego cognosco, et peccatum meum contra me est semper; tibi soli peccavi, et malum coram te feci; qui et absque ullius verecundiæ publicatione curare, et sine improprio peccata donare consuevit. — Non videtur negare necessitatem pœnitentiæ et confessionis secretæ, sed publicæ, cujus ipsemet Cassianus meminit lib. ii de Institut. renunt. cap. 15 et 16, lib. iii cap. 7, lib. iv cap. 16 et 20, lib. i de Incarnat. cap. 4. Et certe si quis attente ejus verba perspicat, animadvertet ea in publicam quadrare pœnitentiam de peccatis secretis: Si revelare, inquit, peccata tua coram hominibus erubescis, non dixit, coram homine, vel sacerdote; et subdit: Deus remittere consuevit absque ullius verecundiæ publicatione, et sine improprio; nam a secreta confessione longe absunt et publicatio et improprium: de qua illum non esse locutum, illud argumentum est, quod nullus veterum aut recentiorum hunc illi errorem objecerit. Quare secutus videtur doctorem suum Chrysostomum ita passim loquentem, qui tamen nunquam, sicut nec ejus prædecessor Nectarius, secretam sustulit confessionem, sed publicam, ut fuse adversus Calvinum probat Decanus Lovaniensis art. 5 de Confessione.

Collat. 21 cap. 4.

Sic David præcepta legis cognoscimus, qui præcipiente Moise ut inimicis talio redderetur, non solum hoc non fecit, verum etiam dilectione complexus est persequentes, et pro his Domino pie supplicans etiam lugubriter flevit, et ultus est interfectos. — Præcipiente, inquit; et vere: præcipitur enim Exod. xxi, Levit. xxiv, Deuter. xix; sed iudicibus præcipitur, qui ministri Dei sunt ad vindictam malorum, laudem vero bonorum; privatis autem id non præcipitur, immo prohibetur, cum dicitur Deut. xxxii: *Mea est ultio, et ego retribuam.* Quod Paulus Apostolus in Epist. ad Rom. cap. xii, iis verbis refert: *Scriptum est: Mihi vindicta, et ego retribuam.* Tanetsi neque Moses, neque ulla lex vetuit, quin deposito odio et cessante scandalo, possent privati a iudicibus exposcere ultionem studio justitiæ bonive publici, vel ad emendationem peccantis, ut fuse declarat S. Thomas 2-2

quæst. 108: nam quæ de perferendis injuriis ac remittendis habentur in Evangelio, non secundum operis exhibitionem semper, sed secundum animi præparationem exponit Augustinus lib. de Serm. Domini in monte cap. 54. Ilanc legis concessionem dicitur David supergressus quod nollet ut lege quæ præcipiebat iudicibus ut talionem redderet, præsertim cum id qui læsi erant postularent.

Ibidem cap. 10.

Factum Theonæ qui post consummatum matrimonium, relicta conjugè, monasticam vitam professus est, Cassianus narrat si non studio laudatoris, at fide narratoris, et subdit: Puto tot spiritualium virorum Deo auctore prolatum non errasse iudicium; quod etiam lauta signorum, ut supra jam dictum est, admirationo confirmabat. — Quæ verba significant peculiarem aliquem instinctum sancti Spiritus intervenisse vel impellentis ad faciendum, vel factum comprobantis virtute miraculorum; idque præter ordinem et legem, ut haberemus quod miraremur, non quod imitaremur.

Ibidem cap. 29.

Pro intelligendo cap. 29 col. 21, illud videtur præmonendum, duplicem a theologis distingui legis tam divinæ quam humanæ vim ac potestatem: unam quidem quæ instar regulæ humanas dirigit actiones, suiique transgressores peccati vinculo devincit; alteram vero quæ subditos ad sui observantiam cogit, minis eos pœnisque coercendo. Et quidem constat inter omnes catholicos quod ad vim directricem pertinet omnes legi subjacere, sive injustos sive justos, sive imperfectos sive perfectos, ita ut qui eam violant scientes et volentes, licet antea sanctissimi fuerint, et culpam et pœnæ reatum incurrant. Quod vero spectat ad cogendi puniendique potestatem, perfectos viros a lege Paulus apostolus eximit, cum dicit: *Iusto non est lex posita*; quia non coacti metu pœnarum obtemperant legi, sed ex charitate, quæ si *perfectus est, pœnas mittit timorem*. Ita sentit August. concione 10 in psal. cxviii; ita et Cassianus l. iv de Inst. renunt. cap. 39, et col. 21 cap. 13. His expositis facile est catholice interpretari quod de Quadragesima scribit eadem col. cap. 29; sic enim ait: *Ita igitur Quadragesimæ lege qui justus atque perfectus est non tenetur, nec exigui hujus canonis subjectione contentus est, quem profecto illis qui per totum anni spatium deliciis vel negotiis sæcularibus implicantur Ecclesiarum principes statuerunt; ut vel hac legali quodammodo necessitate constricti, his saltem diebus vacare Domino cogentur, ac dierum vitæ suæ, quos totos quasi fructus quosdam fuerant voraturi, vel decimas Domino dedicarent. Ceterum iusti quibus lex non est posita, quique spiritualibus non exigunt illam, id est, decimam partem, sed totum vitæ suæ tempus impendunt, quia liberi sunt a decimarum legalium functione, idcirco si eos superveniens honesta et sancta necessitas coarctarit, audent stationem jejunii absque ulla disceptatione laxare. Hoc ipsum probat Rabanus lib. i de Inst. cleric. cap. 20, et Isidorus lib. i de Ecclesiasticis Officiis cap. 56, et uterque Cassiani testimonio id confirmat. Non desunt tamen qui suspicentur hoc loco favere Cassianum Begardi et Beguini, quorum hæreses damnatæ sunt sub Clemente V in concilio Viennensi, relato inter Clementinas, in elem. Ad nostrum, de Hæreticis. De secundo enim et tertio illorum errore ita scribit concilium: *Asserunt secundo quod jejuna non oportet hominem nec orare postquam gradum perfectionis hujus modi fuerit assecutus; quia tunc sensualitas est ita perfecte spiritui et rationi subjecta, quod homo potest libere corpori concedere quidquid placet. Tertio, quod illi qui sunt in prædicto gradu perfectionis et spiritu libertatis, non sunt humanæ subiecti obedientiæ, nec ad aliqua præcepta Ecclesiæ obligantur quia (ut asserunt) Ubi Spiritus Domini, ibi libertas. Neutrū errorem sapit Cassianus, qui col. 10 c. 10 perfectos toto anno affirmat jejuna, orare**

A vero omnibus momentis et actionibus, et præter frequentissimas obedientiæ laudes, quibus omnes suas Institutiones et Collationes aspersit, collatione etiam 19 c. 6 inter alia commoda vitæ socialis, quæ esse commemorat in cœnobio, illud adjicit abbas Joannes, quod usque ad finem, inquit, subiectus abbati, illum aliquatenus videat remulari, de quo dicitur: *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, merearque illius verbum humiliter dicere: Quia non veni facere voluntatem meam; sed voluntatem ejus qui misit me Patris. A lege itaque Quadragesimæ non eximit perfectos, vel nomine perfectionis, vel prætextu vanae libertatis, quo nitebatur Begardi et Beguini, dicentes: Ubi Spiritus Domini, ibi libertas; sed tribus de causis, quæ ex ejus verbis colligi possunt: primum, quia *justo non est lex posita*, ait Apostolus I Tim. 1; deinde quia qui totum vitæ tempus spiritualibus officiis impendunt, liberi sunt a decimarum legalium functione, qualem dicit esse Quadragesimam, per quam tanquam decimatio quædam dierum anni Deo redditur; postremo, si eos superveniens honesta et sancta necessitas coarctarit. Atque hæc tres causæ, si recte intelligantur, veræ sunt. Quod etiam ad primam attinet, notissimum est viros justos ac perfectos teneri quidem lege, et culpe pœnæque obnoxios esse, si eam ut recte vivendi duce non sequantur; liberos tamen a lege dici, qua parte terroribus ac pœnis homines ad sui cultum observantiamque compellit, hoc enim severitatis metu non indigent viri iusti, quibus Spiritus sancti gratia et charitas dilatavit cor ad currendam vitam mandatorum Dei. In quem sensum seipsum explicat Cassianus in hac coll. c. 13 et lib. iv Instit. Renunt. c. 39. Altera vero causa vim habet apud eos qui sentiant non teneri eos lege, præsertim humana, apud quos finis et ratio legis locum non habet. Nam si quadragesimam jejuniū institutum fuit ut decimæ quædam anni temporis auctori temporum solverentur, abunde eas solvunt qui omne vitæ tempus et se totos Deo tanquam holocausta quædam exhibent, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis, in castitate, etc. Certe si legis potestas legis sine nititur, non possunt non probare secundum Cassiani rationem, qui legis obligationem ex ejus fine desumunt. Quorum sententia, licet eam Ecclesia nusquam damnaverit, quinimmo a plerisque viris doctissimis defendatur, mihi tamen non usquequaque probatur, nisi tertia Cassiani ratio accedat, hoc est, honesta et sancta necessitas, quæ si sit evidens, nec ad prælatos, penes quos jus est dispensandi in hujusmodi Ecclesiæ sanctionibus, facilis patet accessus, potest per se ipsum unusquisque jejuniū solve, ut auctor est D. Thomas 2-2 quæst. 147 art. 4.*

Coll. 21 cap. 30.

Sciendum sane hanc observantiam Quadragesimæ, quamdiu Ecclesiæ illius primitivæ perfectio inviolatè permansit, penitus non fuisse. Non enim præcepti hujus necessitate, nec quasi legis sanctione constricti, arctissimis jejuniarum terminis clauderentur, qui totam anni spatium æquali jejuniis concludebant. Verum cum ab illa apostolica devotione desciscens quotidie credentium multitudo suis opibus incubaret, nec eas usui cunctorum secundum apostolorum instituta divideret, sed privatim impendiis suis consulens non servare tantum, sed etiam augere contenderet, Ananix et Sapphiræ exemplum non contenta sectari; id universis tunc sacerdotibus placuit, ut homines curis sæcularibus illigatos, et pene (ut ita dixerim) continentia vel compunctionis ignaros, ad opus sanctum canonica jejuniarum indictione revocarent, et velut legalium decimarum necessitate compellerent, quæ utique infirmis prodesse posset, perfectis præjudicare non posset, qui sub gratia Evangelii constituti, voluntaria legem devotione transcendunt. — Ille locus non pugnat usquequaque cum Patrum constantissima sententia qui

Quadragesimam ad apostolorum referunt traditionem. Licet enim instituendi quadragesimale jejunium ratio consecrata fuerit tum in Mosis, Eliæ et Christi jejunio, tum in præcepto Domini de jejunando generaliter, cum dicit Luc. v: *Venient autem dies, cum ablatus fuerit ab illis sponsus, et tunc jejunabunt, etc.*, tunc in multis commodis quæ ex jejunio oriuntur; fieri tamen potuit ut cum primis illis nascentis Ecclesiæ annis fere quotidie jejunarent universi, nullum fuerit de Quadragesimæ præceptum, sed illud postmodum ad pullulantem jam quorundam licentiam coerendam accesserit de sententia omnium sacerdotum, hoc est, apostolorum et seniorum. Nam etiam hos adhiberi solitos in concilium ab apostolis Lucas Act. xv testatur. Certum itaque est Quadragesimam apostolorum esse institutam, probabile etiam cum ipsa incepisset Ecclesia; hoc tamen non usque adeo certum, ut catholicæ non potuerit opinari Cassianus post aliquot, hoc est, decem vel duodecim annos institutam, et ita quidem, ut ejus institutio et perfectis non præjudicaret, ut Cassianus ait, eo modo quem exposuimus superiore capite, et incontinentes ad officii munus revocare, ob quos præcipue instituebatur; quod non obscure significat S. Leo serm. 4 de Quadragesima. Debeatur, inquit, quidem tantis mysteriis ita incessabilis devotio, et continuata reverentia, ut tales permaneamus in conspectu Dei, quales nos in ipso Paschali festo dignum est inveniri. Sed quia hæc fortitudo paucorum est, et dum carnis fragilitate austerior observantia relaxatur, dumque per varias actiones vitæ hujus sollicitudo distenditur, necesse est de mundano pulvere etiam religiosa corda sordescere, magna divinæ institutionis salubritate provixum est ut ad reparandam mentium puritatem quadraginta nobis dierum exercitatio mederetur, in quibus aliorum temporum culpas et pia opera redimerent, et jejunia casta decoquerent.

Lib. v de Institut. Renunt. cap. 40.

Laudat duos adolescentes, qui vitam amittere maluissent, quam circa seniorum mandatum vesci scibus, cum aliud non haberent. — Recte quidem laudat obedientiam et simplicitatem ob quam ipsis id vitio datum non est, tametsi ex suo genere non sapienter id factum sit, cum potuissent (nisi ætatis imperitia obstasset) mandatum senioris in extremo necessitate pro se interpretari, si id ad vitam sufficere potuisset.

Lib. xii de Institut. Renunt. cap. 4 et 5.

Amisit diabolus beatitudinem qua Dei munere fruebatur. — Beatitudinem vitæ intellige, non patriæ. Illa in fide, spe, amore et contemplatione absentis boni posita est; hæc vero in Deo videndo facie ad faciem, atque eo sicut cogniti sumus cognoscendo.

Lib. iii de Institut. Renunt. cap. 2.

Gratius est voluntarium munus quam functiones quæ canonica compulsione redduntur. — Gratius, subaudi, nobis; nam Deo, non item, nisi ex accidenti, cum tristitia ex præcepto multum demit ex animi hilaritate, ejusmodi affectio aptior est ad incrementa charismatum, quam tristitia ex necessitate, *Hilarem enim datorem diligit Deus.*

Ibidem, cap. 9 et 10.

Causam cur in Urbe sabbato olim jejunaretur, putat esse quia apostolum Petrum eodem die contra Simonem magum confictaturum Romani assererent jejunasse, cum antea non jejunaretur. — At Innocentius I epist. I ad Eugubinum episcopum cap. 4 feria sexta et sabbato jejunandum esse tradit, quia ea biduo mæsti ob Christi Domini mortem jejunarunt. Si ambæ causæ nequeunt esse veræ, error est Cassiani in historia, quam, cum ipse ab Urbe longe abesset, ita retulit sicut acceperat a quibusdam Romanorum, quos in ea sententia fuisse refert Augustinus epist. 86 ad Casulanum, tametsi addat a plerisque Roma-

nis eam falsam judicari. Quod vero adjicit Cassianus toto Orienti jejunari ex traditione apostolica quinque hebdomada diebus, sabbato vero et dominico die jejunium solvi, ne corpus inedia flaccescat, id observari a multis, maxime a monachis, testatur Augustinus. Romæ etiam paucissimos clericos aut monachos sex diebus jejunare, ut solo die dominico jejunium relaxent. Illud etiam Cassiano cum Augustino convenit, nec in Oriente, nec in multis Occidentis partibus sabbato jejunari: ex quo colligitur hoc jejunium ex apostolorum traditione non discessisse, et recte. Neque Innocentius jejunium sabbati apostolorum præcepto institutum tradit, sed exemplo, nempe quia apostoli cum Christus pateretur jejunarunt. Quartam tamen et sextam ferias jejunio deputatas ab apostolis sensit Augustinus: illa, quia tunc consilium inire de occidendo Domino; hæc vero, quia in ea mortuus est; sabbato autem, quia quievit in sepulcro post opus redemptionis, ut olim Deus, peracto creationis officio. Inde, ait Augustinus, orta varietas, ut alii sint (maxime Orientis populi) qui propter requiem significantem mallent relaxare jejunium; alii propter humilitatem mortis Domini jejunare, sicut Romana et nonnullæ Occidentis Ecclesiæ, inter quas fuit Africana, a qua Mediolanum profecta mater Augustini, cum ibi non jejunantes sabbato reperisset, hujusmodi responsum ab Ambrosio accepit: Quando Romæ sum, jejunio sabbato, quando hic sum, non jejunio, ut ibidem Augustinus et epistola 128 ad Januarium narrat. Et quidem non de sabbati, sed de quartæ et sextæ feriæ per annum jejunio, tamquam per totam Ecclesiam recepto, et ab apostolis tradito, idem cum Augustino scribitur Clemens Alexandrinus lib. vii Stromatum, Epiphanius hæresi 75, Origenes hom. 10 in Levit., Damascenus lib. de Hæresibus, in Arianis.

Lib. v de Institut. Renunt. cap. 34.

Abbas Theodorus monet monachum ad Scripturarum notitiam perlingere cupientem, in animo potius purganda quam in commentatorum libris operam atque industriam debere collocare. Non aliud certe docet quam quod universi Patres, præcipuum nempe intelligendarum Scripturarum præsidium in cordis positum esse puritate, tametsi commentatorum libros, præsertim sanctorum nequaquam damnet: se ipsum enim damnaret, qui in libro ultimo de Incarnatione Domini ad finem ex Patrum libris clarissima adversus Nestorium testimonia depromit, nec depromere potuisset, nisi eos diligenter perlegisset.

Coll. 1 cap. 20.

Quo genere illi quoque decepti sunt, qui post professionem monachi, nitore sermonis et quibusdam sunt philosophorum dogmatibus incitati, quæ prima fronte piis quibusdam sensibus ac religioni consonis audientes, velut auri fulgore, fallentia, quos semel superficie illexerant, velut numismatibus æreis falsisque deceptos, perpetuo nudos ac miseros reddiderunt, vel ad sæculi strepitum revocantes, vel hæreticos errores, ac præsumptiones tumidas pertrahentes. Quod etiam Achar in libro Jesu Nave legimus fuisse perpassum, qui de castris Allohylorum regulam auream concupiscens atque furatus, anathemate percussus atque æterna meruit morte damnari. Non damnat Cassianus eloquentiæ vel philosophiæ studium, quo adjuti et invisibilia Dei per ea quæ facta sunt intelligimus, et divinorum dogmatum veritatem explicamus, tuemur, et exornamus; sed incautos reprehendit, qui vanis quibusdam inventis philosophorum capiontur potius quam ex ipsorum stereore aurum exeant, et Ægyptiorum se superstitione contaminant potius quam ipsis tanquam injustis possessoribus vasa detrahant ad veri Dei cultum transferenda, quod faciendum esse docet Augustinus lib. ii de Doctrina Christiana c. 4, cum ethnicorum libris vacatur: quo delectu ac discrimine qui usi non sunt, multarum hæresum sege-

tem ac pabulum habuere philosophiam, ut scribit Tertullianus lib. de Præscriptionibus hæreticorum, et lib. adversus Hermogenem.

Lib. 8 de Institut. Renunt. cap. 20.

Sciendum tamen in eo quod in quibusdam exemplaribus inventur: Qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio; superfluum esse, sine causa, et adjectum ab his qui amputandam iram pro justis causis minime putaverunt, cum utique nullus quamlibet absque ratione commotus sine causa se dicat irasci. Quamobrem apparet ab eis adjectum qui propositum non intellexerunt Scripturæ volentis fomitem iracundiæ omnimodis amputare, nullamque indignationis occasionem penitus reservare, ne dum jubemur irasci cum causa, etiamsi sine causa irascendi nobis intronittatur occasio. Finis enim patientiæ non in irascendo juste, sed penitus in non irascendo consistit; licet a quibusdam hoc ipsum, quod dicitur, sine causa, ita interpretari sciam, quod scilicet sine causa irascatur is cui expetere ultionem irato non liceat. Melius tamen est ita tenere, ut novella exemplaria multa et antiqua omnia inveniuntur esse perscripta. — Idem ante Cassianum dixerat Hieronymus super illud Matthæi v: Qui irascitur fratri suo. In quibusdam, inquit, codicibus additur, sine causa; cæterum in veris definita sententia est, et ira penitus tollitur. Et contra Pelagianos: Qui irascitur fratri suo sine causa reus erit iudicio, licet in perisque codicibus antiquis, sine causa, additum non sit, ut scilicet, ne cum causa quidem debeamus irasci. Augustinus etiam lib. I Retract. c. 19. Neque tamen hos doctores credendum est commendare voluisse Stoicorum ἀπάθειαν, quam refellit August. lib. ix de Civitate Dei, c. 4, et merito. Nam si ira non fuerit cum causa subest, ut ait Chrysostom. hom. 11 in Matthæum, nec doctrina proficit, nec iudicia stant, nec crimina compescuntur. Iræ itaque nomine, Hieronymus et Cassianus affectum quemdam intellexerunt qui rationem anteverit. Hic enim etiamsi ex justa causa erumpat, modum servare non potest; ideo penitus non irascendum mo-

nent. Cæteri iram aliquando concedunt, quia eam intelligunt, quæ imperium rationis excitat ac moderatur. Unde S. Greg. lib. 1 Moral. cap. 33: Curandum, inquit, summopere est, ne ira, qua instrumentum virtutis assumitur, menti dominetur; nec quasi domina præeat, sed quasi ancilla ad obsequium parata, a rationis tergo nunquam recedat. Et licet Cassianus eodem lib. c. 6, 7 et 8, significet iræ ministerium ad hoc solum nobis esse insertum, ut lascivientibus motibus ac vitiiis animi nostri irascamur, tamen eadem æ causa nonnumquam etiam erga alios iram proferendam esse cum ratio postularit, non obscure significat coll. 16, c. 26, cum scribit: Nec ego dixi quod illius qui fortis est ac robustus virtus tolerantiaque vincenda sit, sed quod infirmi pessima valetudo, illius qui sanus est sustentatione nutrita, atque in deterius quotidie prolabens, generatura sit causas ob quas ipse ultra non debeat sustineri.

Coll. 11 cap. 13.

Cassianus Christum vocat hominem Dominicum, quomodo et ante vocarunt multi antiqui Patres, et Augustinus lib. LXXXIII quæst. 36, tametsi hanc locutionem postmodum emendarit lib. 1 Retract. c. 19, quia cum Christus Dominus sit, Dominicus improprie diceretur: significaretur enim illum hominem non esse Deum ac Dominum, sed Dominicum, hoc est, esse suppositum humanum unum Domino, seu supposito Domini; quare duo supposita in Christo fingerentur, quod Nestorianum est. Et quoniam constat Cassianum non solum non consensisse Nestorio, sed contra eum septem libros scripsisse, quibus probat non duas, sed unam esse Christi personam; ideo homo Dominicus apud eum excusandus est eo modo quem ponit S. Thomas in part. 1, quæst. 16, art. 5: Homo, inquit, Dominicus nonnulla ratione posset defendi, quia scilicet posset aliquis dicere quod dicitur homo Dominicus ratione humane nature quam significat hoc nomen homo, non autem ratione suppositi. Vide Rufinum in Apologia pro Origene, prope finem.

DE CASSIANI DOCTRINA ANNOTAMENTUM DIDACI ALVAREZ.

Ex lib. 1 disp. 2 § 3 de Auxiliis div. grat. et viribus lib. arbitri.

Error Cassiani circa necessitatem gratiæ et vires naturales nostri arbitrii.

Antequam dicta Cassiani subjiciamus, advertere oportet, ipsum in collat. 13 abbatis Chærenonis, mentem ejusdem abbatis aperuisse circa gratiam et liberum arbitrium. Cujus sententiam, quia non reprobat eam, visus est sequi; ac propterea S. Prosper in libro quem contra Collatorem composuit, eum vehementer impugnat, et a Pelagianorum semitis non discedere evidentissimis demonstrat argumentis ex Scriptura sacra et Augustini scriptis depromptis. Unde et Gelasius pontifex d. 15 cap. Sancta Romana, Joannis Cassiani librum, qui appellatur Pastoris, inter apocrypha numerat. Et doctores Lovanienses, qui in doctrina Augustini sunt eruditissimi, annotationes quasdam et censuram in varia dicta Cassiani subjecerunt, in sine impressionis Antwerpæ 1578.

Est ergo primum dictum Cassiani: Homo in natura lapsa habet naturale iudicium ad cognoscendum bonum et malum, et naturalem facultatem ad utrumque amplectendum. Verba ejus sunt (Collat. 13 c. 12, in princ.): Nec enim talem Deus hominem fecisse credendus est, qui nec velit unquam nec possit bonum, alioquin nec ei liberum permisit arbitrium, si ei tantummodo malum ut velit et possit, bonum vero a semetipso nec velle nec posse concessit. Et post pauca, probat non amisisse genus humanum, post prævaricationem Adæ, scientiam boni, ex illo ad Rom. 11: Cum enim gentes, quæ legem non habent,

naturaliter ea quæ legis sunt faciunt, etc. Ait enim: Concepit ergo Adam, post prævaricationem, quam non habuerat, scientiam mali; boni vero quam acceperat scientiam non amisit. Denique non amisisse humanum genus, post prævaricationem, scientiam boni, etiam Apostoli sententia evidentissime declaratur, qua dicit: Cum enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt (Rom. 11). Et paulo inferius subdit: Denique ut possibilitatem in eis esse signaret, increpans Phariseos: Quid autem, inquit, etiam ex vobis ipsis non iudicatis, quod justum est (Luc. 11)? quod utique eis non dixisset, nisi eos iudicio naturali id quod æquum est, scisset posse discernere. Unde cavendum est nobis ne ita ad Deum omnia sanctorum merita referamus, ut nisi quod malum atque perversum est, nature ascribanus humane. Et paucis interjectis, inquit: Manet in homine liberum semper arbitrium, quo gratiam Dei possit, vel negligere, vel amare.

Dicit secundo, hominem habere naturaliter quædam virtutum semina, quæ tamen, nisi per gratiam ad perfectionem pervenire non possunt: Dubitari ergo, inquit (Cap. 12 cit.), non potest, inesse quidem omni animæ naturaliter virtutum semina, beneficio Creatoris inserta; sed nisi hæc contemplatione Dei fuerint excitata, ad incrementum perfectionis non poterunt pervenire, quia secundum apostolum: Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum